

Guncz Nóra – Kemény Ágnes – Deszpot Gabriella

Életerő a Zenéből

Bevezető

Kiváló és sokunk számára tanulságokat hordozó szakdolgozat született a Lisztakadémia, mesterszakos, tanárképzős diákjának tollából. Guncz Nóra, ének-zene tanár, zeneismeret szakos hallgató bő egy éves kutatással, interjúkkal dolgozta fel Kemény Ágnes élettörténetét kapcsolva azt az aktív zenebefogadáshoz és Kokas Klára munkásságához¹.

A kíváncsi tanárjelölt a következő kérdéseket pakolta mappájába, és felkereste a Kokas Világ Náditündérét, Kemény Ágnest:

Milyen szerepe lehet a zenének egy ember életében? Hogyan mutatkozhat meg a zene gyógyító ereje? Hogyan jelenik meg a zene a Kokas-pedagógiában? Milyen hatással van/volt a módszer Kokas Klára tanítványaira, ha fogyatékkal élő, ill. konkrétan Náditündérre? – és végül, de nem utolsó sorban – Mit tanulhatok Náditündér esetéből a zenei nevelésről, a zenebefogadás jelentőségéről, mint zenetanár?

Náditündér megragadó és befogadó személyisége megkönnyítette a közös munkát. 2014 áprilisa és 2015 februárja között öt alkalommal látogathatta meg Kemény Ágnest átgondolt interjú kérdéseivel. Egy alkalommal már személyes programon voltak együtt. A találkozások egyre inkább mondhatók voltak baráti beszélgetéseknek, mintsem feladatként teljesítendő információgyűjtésnek.

Náditündér bemutatása dióhéjban²

Kokas Klára így ír Náditündéréről: „Harminckilós törekeny test, teli hiábavaló műtétek hegeivel, lábak apró cipőkben, az izmok tartóereje nélkül kinyúltan, erőtlenül himbálózó kar és fényes, nagy kék szemek az okos arcban. Zenével teli lélek.”³

¹ GUNCZ Nóra: Kokas Klára pedagógiája egy emberi történetben. Esetfeldolgozás - a zene Náditündér életében. MA szakdolgozat. (Konzulens, vezető tanár: Dr. Deszpot Gabriella) LFZE, 2015, Budapest. 45

² A tanulmány további része a szakdolgozat egyes részeinek szó szerinti idézése, kivéve az „Egy külön alkalommal...” kezdetű fejezetet, valamint a legutolsó bekezdést. A 2. kép itt kerül először közlésre.

³ KOKAS Klára: A zene felemeli a kezeimet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992, 95.

1. kép: Kokas Klára Náditündérrel⁴

Kemény Ágnes 1954-ben, tizennégy hónapos kislányként esett gyermekparalízisbe. A súlyos betegség következtében szinte teljesen lebénult a teste. Izmai csak nyakizomtól fölfelé és a jobb csuklójától az ujjaiig működnek. Tud írni, ill. mozgatni a karját a fogai segítségével, a pulóverének megharapásával. Mindemellett vastüdős is volt, azaz légzésbénult rövid ideig. Különlegesség, hogy mindezek ellenére tud énekelni. Testsúlya 22-26 kg között mozog, teste nem fejlődött ki teljesen, izmai szinte nincsenek is. Elektromos kerekesszékekkel közlekedik. Gyakran útra kel, sőt szeret utazni a városban tömegközlekedéssel – a kombinót kifejezetten hasznos járműnek tartja. Főbb úti céljai: Óbuda, amikor édesanyját látogatja, a Deák téri evangélikus templom és a Zeneakadémia, ahol zenetörténetet és egyházzeneét tanult. Ide mechanikus kerekesszékekkel kellett járnia, mert az elektromos kerek szék nagyon nehéz, és a Zeneakadémia akkoriban még nem volt akadálymentes.⁵

Nagy vágya volt, hogy aktívan zenélhessen. A zenét szülei által ismerte és szerette meg, akik mindent elkövettek, hogy zenei pályára léphessen, hogy magas szinten tanulhassa azt. „Egész életemben zenélni szerettem volna,

⁴ A kép Kokas Klára hagyatékából származik, a kecskeméti Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet szíves közlési engedélyével.

⁵ MARTON Dévényi Éva: „Nádi tündér” (sic!), Fordulópont 2010/2, 12. évf. 48. sz., ISSN: 1585-2474, Pont Kiadó, Budapest, 65-80. www.fordulopont.hu/index.php (ennek rövidített változata, de képpel: „Érted vagyok” (Exodus 3,14) (XXII. évf. 1.) 125. szám, megjelent: 2011. február (22./1.) p.: 20-24. <http://www.ertedvagyok.hu/>)

szüleim elvittek⁶ a legismertebb zenetanárokhoz is, de nem tudnék zongorázni, karomat a fogaimmal emelem. Mindenhonnan elküldtek. Klári néni az utolsó reményem, ha azt mondja, nem lehet, akkor feladom.”⁷ E szavakkal írta meg Kokas Klarához a levelét:

Kedves Klári néni!

Alig, hogy elindultam, csak egy napig jártam, másnap megbénultam gyermekparalízisben. Mozdulatlansághoz kötött életemben a zene hozta a teljességet, énekeltem, zenét hallgattam, kottákat nézegettem. Zenei pályára vágyódtam, hogy tovább adhassam mindezt, amit a zenén keresztül kapok. Leérettségiztem, de zenei pályára sehol sem fogadtak be, mert a betegség karjaimat és egyik kezemet⁸ is megbénította. Magam tanultam meg, hogy mi mindent csinálhatok csuklóból mozgó jobb kezemmel és a fogaimmal. Nagyon nehezen nyugszom bele abba, hogy a zenei pálya bezárult előttem. Utolsó próbálkozásként fordulok Klári nénihez.

Segítségét előre is köszönöm.

Kemény Ágnes

Erdőkertes, 1982. IV. 23.

Kokas Klára még aznap válaszolt. Következő órán pedig már ott ült a gyermekek között kezdetben kicsit szorongva, aztán egyre oldottabban az őt körülvevő szeretetben.

Egyik reggelen a foglalkozáson egy kislány, Orsi, nádszálakat tűzdelt Ági tolószékébe, mondván, olyan csúnya, hideg fémből és műanyagból áll. Miközben a zene szólt, a gyerekek zöld moha-fészket építettek a nádszálak közé, és hófehér kavicstojásokkal rakták tele. A zene ihlette történet rögtön kialakult mindnyájukban. Nem kellett hozzá nádirigót rajzolni és kívágni, sem Ági szerepét megfogalmazni. Mindenki tudta, hogy ő a Náditündér. Ehhez még érdekes csipogó hangot is hallatott, amely egy nádirigóra emlékeztetett. Ez a hang lett az ő jele. És ettől a perctől ő vált mindenki Náditündérévé. Kokas Klára így ír szerepéről:

⁶ Kemény Ágnes utólag módosította az interjúk során az idézetet azzal, hogy nem vitték el zenetanárokhoz szülei, viszont érdeklődtek több ismert zenepedagógusnál.

⁷ KOKAS Klára: A zene felemeli a kezeimet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992, 95.

⁸ Kemény Ágnes utólag módosította az interjúk során levelében az „egyik kezemet” „kezeimet”-re.

Náditündér énekel és táncol. Óráink ünnepi szereplője, ő a csigabigák háza, a vadkacsák barátja és tanácsadója, ő a falevél, amelyen a méhek megpihennek, tó a békáknak, tenger a bálnáknak, tűzparázs-ebéd a táltosoknak, bagoly-doktor a sebesült madárnak, diófa a guruló dióknak, holdanyó a táncoló csillagoknak, fészek a katalinkáknak.⁹

Hogyan találkozott a zenével?

Mikor és minek a hatására keletkezett benne az az érzés, hogy ő zenész legyen?

Mely zeneművek, vagy énekek ihlették ebben? Mely zeneszerzők voltak rá nagy hatással?

Kiskorában szülei mindenféle zenét hallgattak, s állításuk szerint Náditündér Rachmaninov: cisz-moll Prelude-jére hagyta abba a sírást.

- *Amikor nagyobb lettél, akkor jöttél rá, hogy a komoly zenét szereted?*
- **Nem. Ez sokkal bonyolultabb. Nekem a zene annyira volt természetes, mint az, hogy délben ebédelünk. Tehát azt hittem, hogy épp olyan része az életnek, mint az, hogy reggel világosodik, este sötétedik, tehát az élet természetes velejárója. Aztán 14 éves koromig életem nagyobb részét gyerekkórházakban, utókezelőkben töltöttem. 14 éves koromban kikerültem egy ilyen utókezelőből, hazakerültem, és nagyon örültem, hogy otthon vagyok. Aztán gimnáziumba tologattak el, de fél napokat otthon töltöttem, és sokat voltam egyedül. És akkor az én „narkóm” az lett, hogy tudtam kezelni a nagy orsós magnót, amin rajt volt: Beethoven: V. és VI. szimfónia, G-dúr zongoraverseny, Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny, Verditől opera áriák. Kamarazenéi nem voltak a szüleimnek, meg Bach-juk sem. Bach-hal a rádióban találkoztam.¹⁰**

Ezek a művek aztán nagyon meghatározók lettek Náditündér életében, mondhatni innen nyerte az ihletet a zenei pályához. Viszonylag korán – 19-20 évesen – kapott egy doboznyi lemezt, amelyre az volt ráírva, hogy *Máté-passió*. Így találkozott Bach-hal, és a lemezek által volt egyúttal az első aktív találkozása Jézussal. Ettől kezdve Bach zenéje olyan fontos lett számára, mint a mindennapi falat.

- **Egyszer egy depressziós időszakomban benyomtam a gombot a rádión, és Bach szóló cselló tétele szólt. És akkor... Uram, Isten! Létezik még ebben a világban valami, ami tiszta. Bach, az körülbelül olyan, mint amikor az ember a Bibliát naponta**

⁹ KOKAS Klára: A zene felemeli a kezeimet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992, 96.

¹⁰ A továbbiakban a párbeszédeket tipográfiaiailag különítjük el, mert interjúból származó élő beszéd. Az interjúkészítő szavait dőlt betűvel jeleztük, míg az interjú alany szövegrészét minden esetben gondolatjelet követően félkövér betű használatával különböztettük meg.

kinyitja. Schütz-öt is szeretem ilyen szempontból, nagyon. Schubertnek pedig özvegye vagyok. Rájöttem, hogy nagyon a hatása alá tudok kerülni, és Schubert biztosan azért nem nősült meg, mert én nem éltem akkor, és én biztosan azért nem megyek férjhez, mert ő már nem él. Elkerültük egymást, tehát adott, hogy összetartozunk. Beethovent szeretem nagyon, főleg a kamarazenéit, a nagy zenekariak közül már kevesebbet. Mendelssohn-t, Brahms-ot is nagyon szeretem, sokakat. Bartókot és Stravinsky-t is, bár valóban a beszélgetéseinkből ezek nem igazán jöttek ki. Meg én nagyon szeretem a korai polifóniát pl.: Machau-t. Ezeknek nagyon különleges hangulatuk, aromájuk van. Azt el tudnám képzelni, hogyha Bach cselló szviteket hallgatnék reggelenként – egy-egy tételt –, attól egy kicsit tisztább lenne a napom talán.

Náditündér szívesen énekel – akár népdalt, akár egy-egy kantáta részletet – főként útközben, mert a forgalom zajától nem hallja más csak ő és Isten.

A továbbiakban a zenei tanulmányairól kérdeztem Náditündért.

Mikor kezdett zenét tanulni?

Hogyan jutott el a Zeneakadémiára? Mit tanult ott? Hogyan fogadták?

Később pedig minek a hatására döntött úgy, hogy mégsem ez az ő útja?

Mivel mindössze egy évet járt iskolába, gimnáziumba – betegsége miatt édesanyja tanította otthon, ill. nagyrészt kórházban élt gyermekként –, a zenét sem úgy tanulta, mint egy átlagos gyermek. Őt az akarata vezérelte, és autodidakta módon könyvekből elsajátította a zenei alapismereteket – öt vonal, kulcsok, előjegyzések, hangnemek, kvintkör –, sőt eljutott Kesztyer Lőrinc: *Összhangzattan* című kötetéig – négyeshangzatok, ill. azok fordításaiig. Be kellett látnia, hogy sokáig nem tudja ezt csak a fejében megtanulni, hiszen soha nem ütött le magának egyetlen hangzatot sem. Ezt elég nehezen viselte, depresszió lett úrrá rajta.

- **Tehát én a kottát ismertem, olvasni nem tudtam, de ismertem, a formákat ismertem, és a zenetörténet alapjait ismertem. *Muzsikáló Zenetörténet*: kislemezek voltak benne, és azokat tanulgattam. Én ezekkel az alapismeretekkel kezdtem el járni a Zeneakadémiára, de a Zeneakadémia volt az első zeneiskolám. Azt nem mondom, hogy tudok kottát olvasni, de ismerem a kottát.**

Bár a főiskolák elutasították tanulási szándékát, a Zeneakadémia lehetőséget nyújtott számára. Így történt, hogy 1984-től zenetörténetet, majd 1993-tól egyházzene-t hallgatott egészen 2000-ig. Mintegy másfél évtizedig volt a Zeneakadémia vizsgaköteles vendéghallgatója. Elmondása szerint mindezt „szerelemből” tette. Szeretett volna zenét tanulni, így hetente kétszer, háromszor

bejárt az egyetemre órákat látogatni. Olyan professzorok tanították, mint Batta András, Dobszay László, Földes Imre, Kovács Sándor.

- *A zenetörténetet a fizikai korlátaid miatt ajánlották fel a tanárok. Később miért választottad az egyházzentét is?*
- **Az egyházzentét, azt nem választottam. Batta Tanár úr ajánlotta fel, mert akkor már közel tíz éve jártam a Zenetudományi Tanszékre. Mert nekem már újat sem ő, sem a Samu, sem senki nem tudott volna mondani. Tehát én valóban szerelemből jártam. Élveztem, ahogy tanítanak és kétszer ugyanazt nem hallottam, hogy mondanák. Én nem akartam egyházzentére járni. Én úgy éreztem, hogy a „Nagyházban”¹¹ és egy Mozart operából is az Isten dicsőségét hallom ki. Nekem ehhez nem kell külön tanulnom az Istent, hogy tudjam az Istent. Aztán meg úgy gondoltam, hogy nekem mindegy, akár azt is megpróbálhatom.**

Náditündérnek kiskorában volt egy tízbillentyűs zongorája, azon játszott kedvére, majd később a 18. születésnapjára kapott egy fűjós-billentyűs sípot, amelyen szintén zenélhetett otthon. Zongorázni szeretett volna kislány korától fogva, ma már azonban a cselló hangjába „szerelmes”. Fantasztikusnak tartja, ahogy a hangszer nekitámaszkodik a játékosnak, és együtt rezeg a két test.

- *Mikor, minek a hatására jött el az a pont az életedben, amikor kialakult benned az, hogy nem a zenei pályán haladsz tovább? Mit éreztél?*
- **Nem dőlt el, lassan érett bennem. Nem is az, hogy nem tudom a zenei vonalat csinálni, és ha kérnek, most is – ha szorongva is – de elvállalok bármi olyat, amivel... Inkább az, hogy szép lassan beérett bennem, hogy a zenét én nem célnak kaptam, hanem eszköznek. Ez lassan alakult, hogy igen, nagyon fontos, és engem is ez vezetett oda, ahol vagyok, és én ott vagyok most boldog, ahol vagyok, mert a boldogságot nem a kéz, vagy a láb, vagy a fájdalom határozza meg, hanem a beteljesülés, mert akkor nem magamra találok, hanem Istenre. Magamtól elég nehezen lennék boldog.**

A negyedik találkozásunkkor beszélgetésünk középpontjában Kokas Klára és az általa kifejlesztett Kokas-pedagógia állt. A célok a következők voltak: Kokas-foglalkozásokon szerzett élmények, tapasztalatok felelevenítése, a Kokas-módszer hozadéka és a Kokas-pedagógia értelmezése.

Hogyan találkozott Kokas Klarával?

Honnan tudta, hogy ő fog tudni segíteni aktív zenei élményszerzésben?

Mit tanult, s hogyan tudta felhasználni a tanultakat élete további szakaszaiban?

- *Honnan hallottál Kokas Kláráról?*

¹¹ „Nagyház”: a Zeneakadémia Liszt Ferenc téri épülete

- Még Erdőkertesén voltam, hazajöttem, mert születésnap ünnepség volt, éppen otthon voltam, és elromlott a telefon, ami egy béna gyereknél – hogyha a szülők dolgoznak, és egyedül van, rázárják reggel az ajtót –, annyira nem tuti. A szüleim kihívtak egy telefonszerelőt, és a szomszédban hagytak egy lakáskulcsot. És akkor bejött a fiatalember, és a másik szobában volt a relé, úgyhogy nem is láttuk egymást. Ő megcsinálta, és elment. Másnap telefonált, hogy ott hagyta nálunk a noteszét. Aztán jött, mondta, hogy tudja már, hol a kulcs, és bejött abba a szobába, ahol én voltam, bár tudta, hogy ott hagyta a relénél a noteszt. Ő látta, hogy bütykölöm én a nagy fekete lemezt – amin a *Máté-passió* volt –, meg szóval hogy én ott „ilyen bénán” ülök, és bütykölök, és előttem nyitva van a négynyelvű szövegkönyv, és párás pillákkal „csápolom a zenét”, miközben két nyelven böngészem, hogy miről van szó, mert németül énekelnek, és magyarul értek. Tulajdonképpen ez volt nekem az aktív találkozásom Jézussal. És akkor bejött a szerelő, és elkezdtünk beszélgetni, hogy a zene, meg minden..., és hogy neki Olaszországban él egy rokona, aki ismer egy zenetanárt, és ha valaki tud rajtam segíteni, akkor ő az, és hogy ő ír a rokonának, megkérdezi a zenetanár címét. Én visszamentem Erdőkertesre, és oda kaptam a levelet az Ottótól, hogy azt a tanárt úgy hívják, hogy Kokas Klára, és a címe ez, és ez, és így történt. Tehát „tök” jó, hogy egy napra úgy voltam bezárva, hogy ha fuldokoltam volna, sem lett volna segítség, de nem féltem, mert ott nekem szólt a Bach. Nem értem rá se félni, se rosszul lenni, se semmi, mert el voltam foglalva. Egyébként sem voltam én egy olyan unatkozós fajta. Úgy mentem át gyerekkorból a felnőtt korba, hogy mindig volt valami jó fajta kötöttségem. Lehet, hogy mostanában már tudok fáradt lenni, meg vannak fájdalmaim, de nekem egy nagyon komoly, gazdag életem volt, és ha nem is vicces, de derűs. Szóval jó volt.

Náditündér megírta levelét Klári Néninek, aki postafordultával válaszolt neki. 1982 őszén volt az első Kokas-foglalkozás, amelyen már Náditündér is ott volt. Ekkoriban a Budapesti Művelődési Központ adott otthont a csoportoknak. Kezdetben Erdőkertesről hozta fel Náditündért édesapja a foglalkozásokra, de nem heti rendszerességgel. 1984 januárjában költözött fel Budapestre azért, hogy tudjon gyakrabban járni Klári nénihez, ill. hogy a Zeneakadémián megkezdhesse tanulmányait.

- *Milyen volt az első Kokas foglalkozás? Mit nyújtott?*
- A gyerekek, azok fantasztikusak. Én elhatároztam a legelső foglalkozás előtt, hogyha a gyerekek csúfolni fognak, akkor is igazuk van. Tehát ezért nem haragudni kell, hanem elfogadni kell. Az igazság nem mindig simogató. Ha azt mondják, hogy púpos, meg csúnya, meg torz, meg minden, ez mind igaz, és az igazságot el

kell fogadni. Ha el tudom fogadni tőlük az igazat, akkor majd lehet, hogy előbb vagy utóbb még barátok is leszünk. Vagy nem pont barátok, de befogadott lehetek. És bár valószínűleg ezt mind tudták, de vagy nem ez volt a fontos számukra, vagy nagyon udvariasak voltak, de nem gondolnám. Egy gyerek őszinte, tehát valószínűleg nem ez volt a fontos. Odajöttek, és mintha világ életükben ismertek volna. Körülöttem,... és azt hiszem én már akkor is olyan voltam, hogy nem szóltam, vagy tettem, csak figyeltem, és szorongtam, és örültem. Az volt a nagyon furcsa, hogy tényleg, mintha világ életükben ismertek volna, vagy ismertük volna egymást. Semmi olyan, mint amire én – mindenre – fel voltam készülve, hanem egyszerűen jó volt, elfogadtak.

- *Miben volt újszerű, miben fejlesztett?*
- Nagyon jó volt találkozni olyan gondolatokkal, vagy érzésekkel, amik bennem megvoltak, de sosem fogalmazódtak meg, csak éltem velük. Például az, hogy a zene a csöndben születik meg, hogy arra várni kell, amíg megszólal. Nem zsibongva, hanem ráhangolódva, rácsöndesülve. Az elfogadáson kívül még az volt hatalmas, hogy magammal találkoztam. Tudatosult, hogy igen, ezt is így érzem, igen, ezt is. Mérhetetlenül szeretem a csöndet, a zenénél jobban csak a csöndet szeretem.

Még az eszköztelenség volt nagyon nagy dolog, hogy úgy tudtak eltáncolni dolgokat gyerekek, úgy tudtak adni, hogy nem volt ott semmijük. Az a semmi, az a minden volt, de bármi lehetett, mert abból a semmiből te bármit odaadhattál. Míg hogyha eszközök vannak, akkor az csak alma, csak...nem. Egy gyerek át tudja formálni, persze, de mindenesetre sokkal megkötözöttebb.

- *Mit tudtál te csinálni a foglalkozásokon?*
- Én nagyon szeretek úgy csak „lenni”, csak figyelni. Eleinte kicsit vádként éltem ezt is meg, de aztán egyre inkább mertem csak figyelni, csak lenni, aki odajött hozzám, arra meg ráhangolódni. Tehát nem kezdeni, hanem belesimulni, folytatni, együtt lenni. Én jártam a foglalkozásokra, és engem évtizedekig csak a zene motivált, de amikor én gyerekekkel együtt voltam, akkor a gyerekekre figyeltem elsősorban. Az ő rezdüléseit követtem, azt illesztettem a zenébe, és nem fordítva. Tehát, mindig, de hogyha nem gyerek jött oda, hanem szülő, bárki is. Egyrészt, nekem a kapcsolat mindig nagyon fontos volt, másrészt nagyon megtisztelő volt, hogy valaki nem is emberszámba vett, hanem hogyha valaki elfogad, befogad, az nekem mindig nagyon...

Én minden porcikámmal a gyerekekre, vagy az adott „táncpartnerre” figyeltem és a zenére, a kettő összhangjára. Első sorban a gyerekekre, másod' sorban a gyerekekre, nyolcadik sorban a gyerekekre és a tizedik sorban a zenére. Ott, az nagyon fontos volt, de a

gyerekben benne volt a zene. A saját mozdulataimmal sem követtem, mert tudtam, hogy csak annyit tudok csinálni, amennyit csinálni tudok. De az egy nagyon-nagyon szívet melengető, megtisztelő, hogy az embert elfogadják, befogadják.

- *Milyen meghatározó élményben/élményekben volt részed egy-egy Kokas-foglalkozáson? Amikor Náditündér lettél, az is egy ilyen történet volt, ha jól tudom.*
- **Igen.** Az egy hihetetlen történet. Ott nem emlékszem a zenére, de arra, hogy az Orsi hogy tette oda a kocsim oldalára a mohát, a mai napig látom magam előtt.¹² Pedig a zene vitt oda, és akkor még azt hittem, hogy a célom a zene és nem az eszközöm. Mindenem a zene volt, de volt ott egy gyerek. És ő megtisztelt a bizalmával, hogy én vigyázzak rá – a mohára. Egy gyerek, aki biztos, hogy őszinte, megbízott bennem. Ez fontosabb mindennél. És ezt a mai napig így érzem. Ha egy gyerek az ő pici életéből – ami még olyan kis rövid – öt percet ad nekem, ennél nagyobb, mit kaphatok? Kicsi, buta, csúnya, púpos, minden..., és ad neked magából. Valószínűleg én az alkalmasságin sem mennék át, hogy zenész legyek. Valamiért nagyon fontos, nagyon szeretem, valóban az akartam lenni örülni és mindenek fölött, „mindent a zenének köszönhetek”, de csak eszköz. A zene, valószínűleg kezdettől fogva eszköze volt valaminek.
- *Csipogtál akkor is, amikor Orsi körberakott nádakkal?*
- **Igen, persze.**
- *Milyen érdekes, hogy ezt a szerepet tűzte ki számodra Orsi, és éppen ezt a hangot tudtad is hallatni.*
- **Igazából nem tudom pontosan a sorrendet, azt hiszem, én csipogtam annak a tojásnak. Ugye, ő ott hagyta a mohában a követ, a fészekben a tojástart, hogy a dolgára megy, hoz talán ennivalót. Engem már úgy beterített – a kocsimat – a nád. Biztonságban éreztem magamat, hogy ide már nem lát be a kamera – gondoltam én –, és amikor már úgy éreztem, hogy fedve vagyok, és csak a fészekkel vagyok és a reményteljes tojástartal, akkor már tudtam csipogni. De sajnos belátott a nádasba a kamera. De én ezt nem tudtam.**
- *Miket tudtál megfigyelni a gyerekek arcán, vagy a mozdulataikban?*
- **Megfogták a kezemet – egyiket, másikat is –, ahogy elkezdtek vele táncolni, tényleg úgy éreztem, mintha repülnék.¹³ Ugye, nékem a balkezem – amióta az eszemet tudom – nem mozog. Én épnek**

¹² A *Zenében talált világ* c. DVD sorozat 101. jelenete

¹³ A *Zenében talált világ* c. DVD sorozat 102. jelenete

születtem, de egy évesen bénultam meg, és nincs emlékem arról, hogy mozogna. Viszont, ha a karomat megemelik, mivel karként úgysem üzemel, ennyi erővel lehetne szárny is. Nem mindegy, hogy mi? Mivel a gyakorlati életben jószerint semmi, a táncban bármi lehet. És tényleg bármi. Ezek felfedezések voltak, mert én addig tényleg csak egy béna voltam, akire minden reggel rázárták az ajtót, este meg kinyitották, közben meg valami mindig történt, a semmi történés is történés. Jó volt, én szerettem egyedül lenni, valószínűleg, mert azt szoktam meg.

Gyurmából is csináltak a gyerekek egy táncoló figurát, aminek nincsen lába, mert a Náditündér láb nélkül táncol.

2. kép: Átváltozás: Náditündér megszületése a gyerekek között¹⁴

- *Mit tanultál Kokas Klárától, mit köszönhetsz neki?*
- Az igazság az, hogy az egész „én” másmilyen lenne, hogyha nem ismerném a Klári Nénit. Az „én” alatt a Kemény Ágit, vagy a Náditündért értem. A Náditündér valószínűleg meg se... szóval semmiben nem hasonlít a Kemény Ágihoz valószínűleg.
- *Említetted, hogy az elfogadást ott kaptad.*
- És szerintem a legtöbb gyerek is ott tanulta meg a figyelmet, az elfogadást, a csendet, az összhangot. Ezek látszólag mind nem zenei dolgok, de gyakorlatilag mind a zene legalapvetőbb lényegei közé tartoznak. És reménykedni talán ott – vele, nála – tanultam meg. Hogy nem biztos, hogy az vagyok, és úgy vagyok, és úgy kell lennie, ahogy addig gondoltam, hanem... Én sosem akartam egyébként egy kivételes valaki lenni, mindig szívesen lettem volna

¹⁴A képek a *Zenében talált világ* c. DVD album, 3. lemezéről származnak. 101. jelenet: „Náditündér levele”

egy a sok közül. Ami még így föltűnt, hogy a világ kezdete óta nem volt két ugyanolyan erezetű falevél. Ez úgy jutott eszembe – hogy én nem akartam soha kitűnni –, hogy a közösségben, tömegben – amiben én sosem szerettem lenni, mert nem hallok benne a zajtól – mi „tök” egyformák vagyunk, de mégis egészen mások. Úgy jó volt tudni, hogy „én is ember vagyok”. Azt tudtam, de szóval hogy...

Náditündérnek nehéz volt elfogadnia Kokas Klára halálát, ezt követően nem is járt már a foglalkozásokra, otthon pedig nem mert egyedül mozgásba kezdeni. A zenét már csak hallgatta a lejátszón, ill. a rádióban.

Felmerülhet bennünk a kérdés, hogy milyen a zenével való kapcsolata, zenei élete Náditündérnek manapság, 2015-ben, amikor már a zeneakadémiai évekre és a Kokas-foglalkozásokra is múltként tekint vissza. Erről beszélgettünk az ötödik alkalommal.

Kiderült, hogy Náditündér nem elégszik meg a szoba falai közt a lejátszóból fülhallgató segítségével nyert zenehallgatással, hanem lehetőségeihez mérten igyekszik élő, azaz koncert-szerű élményekkel is gazdagodni, épülni. Ehhez legfontosabb állomása a Deák téri evangélikus templom – főként a nagyböjti időszakban Bach passióit, ill. a minden év júniusában megrendezett Bach-héten egyéb zeneműveket hallgathat a mestertől. Volt már koncerten a Művészetek Palotájában, vagy a Zeneakadémián, amely a megújulása után akadálymentessé vált, így azok számára is megközelíthető, akiknek ez idáig problémát jelentett a ki-, és bejutás. Ebből a szempontból az Opera és az Erkel Színház is optimális helyszínnek bizonyulhat egy-egy előadás eléréséhez. Más szempontból az akadályt a hangversenyek késő esti befejezéseinek időpontjai okozzák Náditündér számára.

A tömegközlekedési feltételek jelenthetnek még nehézséget, de viszonylag gyors tempóban lépnek életbe az akadálymentes járatok pl.: 4-es 6-os villamos. Náditündér ezt a következőképp méltatta: „Mire meghalok, már élhetnék is.”

A zenehallgatás mellett – akár koncerten, akár otthon – aktívan is foglalkozik a zenével Náditündér. Többek közt énekel egy kórusban, amelyet Fehér Anikó szervezett és vezet is a Marczibányi-téri intézetben az ott lakókból. Náditündér az egyházzenei tanulmányai során énekelt először kórusban, azt is félve, hiszen a tüdeje – és ezáltal a hangja – sem elég erős az énekléshez, de nagy szeretettel vesz részt a kóruspróbákon minden héten. Ahogy mondta: „Ez egy nagy misszió, amit Fehér Anikó csinál itt velünk.”

Az éneklés mellett több folyóiratban is publikált zenei cikkeket, vagy tartott előadásokat zeneművekről, zeneszerzőkről Budapesten – pl.: a Bartók Rádióban – és egyéb magyar településeken. Ide kapcsolódik a *Jézus a művészetekben* című előadássorozat, amelyben őt kérték fel, hogy tartson egy előadást, amely olyan válogatott zenét tartalmaz, amelyekben Jézus megjelenik valamilyen formában. Amikor megkértem, hogy meséljen erről, ennyit mondott:

- Annyira képtelenség volt, hogy nem tudtam nem elfogadni. Ez annyira fölfoghatatlan, hogy nem embertől van. Milyen dolog az, hogy engem, így, papírtalan, csekély értelmű, „villanybéna”, és akkor leküldenek vidékre – Bonyhádra – előadást tartani 1993. március 13-16 között talán. Igazából mindig csak a szerkesztéshez kapcsolódó következő lépést tudtam. Az is fantasztikus, hogy nem volt egy koncepcióm, mindig csak a következőt, hogy mi lesz a következő. Vittem Bach-tól a 106. kantáta III. tételét: *In deine Hände*¹⁵ – az egyik kedvencem –, Lisztől a *Via Crucis-t*.¹⁶ Nem nagyon emlékszem a többire. A *Karácsonyi oratóriumból* is biztosan vittem. Valószínűleg elég Bach-centrikus volt az egész.

Egy külön alkalommal, Náditündérrel együtt megpróbáltuk összegyűjteni a publikációs jegyzékét, hiszen több alkalommal jelentek meg tőle különböző gondolatok akár cikk formájában, akár előadás során, vagy film részleteken keresztül.

1993-ban kétszer is vezetett rövid műsort a Bartók Rádióban *Nagycsütörtök* és *Kamarazene* címen. Előbbiben Náditündér a nagyheti gondolatait osztotta meg a hallgatókkal J. S. Bach passióinak hallgatása közben, míg utóbbi a zenetörténet korszakainak kamarazenéjét foglalta össze a barokktól egészen a XX. századig.

Kisebb előadásokat tartott néhány alkalommal gyerekeknek különböző iskolákban ismerősei felkérésére. Emellett volt egy nagyobb előadása Bonyhádon szintén 1993-ban a *Jézus a művészetekben* c. előadássorozat résztvevőjeként.

Kemény Ágnes visszaemlékezései során három folyóiratot említett, ahol már publikált életében.

Első írása a *Hang* c. országos evangélikus ifjúsági lapban jelent meg az 1995-ös év júniusi számában, s ugyanezen cikk kapott helyet 2003-ban az *Evangélikus Élet* c. országos evangélikus hetilapban *Kánon* címen.¹⁷ A cikkben az Élet folytonosságát és körforgását állítja párhuzamba a fűgával, ahol szintén a szövegek egymást követve elő-elő bukkannak mindig variálódva, időben máshol járva, de összességében mégis harmóniát létrehozva, mint az Élet. Az időre pedig a következő metaforát használja: „ (...) de mi az idő? Azt hiszem: zene, amelynek metrumba, ritmusa időfüggő, de az a dallama is – hangok egymásutánja.”

Az *Evangélikus Élet* című hetilapban még két cikk jelent meg Náditündértől, de még az 1990-es években. Így ezek nem találhatók meg a 2003-tól kezdődő archívumban. A címekre sem emlékszik Náditündér pontosan, csak annyit említett, hogy az egyik bűnbánati témájú, míg a másik a lélek fogalmával kapcsolatos. Ez utóbbiban Mozartot és Haydnt hasonlítja össze, s konklúzióként emeli ki az azonos lelkiületet.

A harmadik folyóirat a *Körlevél* címet viseli, amely szintén evangélikus lap, és negyedévente adják közre. Ebben két írása jelent meg a Bach-héttel kapcsolatosan – pontos dátumot nem tudott párosítani hozzá Náditündér.

¹⁵ *In deine Hände*: „A kezébe...”

¹⁶ *Via Crucis*: Keresztút

¹⁷ KEMÉNY Ágnes: „Kánon” – Keresztény szemmel, *Evangélikus Élet* 2003/7, Magyarországi Evangélikus Egyház, Budapest. <http://zope.lutheran.hu/ujsagok/evelet/archivum/2003/7/112>

A *Boldogság vagy szivárvány* egy Medárd napi esős időben keletkezett. Köztudott, hogy az emberek nem örülnek, hogyha esik az eső, és bőrig áznak, sőt a kedélyállapotot is befolyásolja. Náditündér mégis meglátta az örömet és boldogságot, méghozzá az esőcseppek között megjelenő szivárványban. Írásával a „minden rosszban van valami jó” elvet szerette volna hangsúlyozni.

A másik cikk a következő címet viseli: *Gyertyafény vagy reflektor, avagy ami a szívemet nyomja*. Ezt az írást egy koncert ihlette, amelyen Kemenes András zongorázott, miközben hirtelen elment az áram, és minden sötétségbe borult. A fények eltűntek, de a hang nem halt el. Kemény Ágnes a televízió ellenes gondolatait is megfogalmazta ebben az írásában.

A média és kamera iránti ellenszenvét leküzdve azonban nem régiben egy rövid portréfilm készült róla a *Mégis* c. dokumentumműsor kereteiben¹⁸. A riport során mesél életéről, tapasztalatairól, Istennel való kapcsolatáról és verseket is mond el.¹⁹

A zene többek közt így is szerepel a hétköznapijaiban:

- **A telefonszámokat gyakran leszolmizálom – könnyebb megjegyezni –, némelyiknek olyan szép dallama van. Vagy műjegyzékekhez tudom kötni. Vagy autó rendszámokhoz műveket rakok. Van olyan, hogy egész utca hossznyi parkoló autókat végig tudok énekelni. Mozarttól tudok nagyon sokat, Beethoventől, másoktól meg párat-párat.**

Hogy jelen van-e Náditündér mindennapjaiban a zene? Azt mondhatjuk, hogy igen, nem is akármilyen formában. Mindezek mellett arra voltam még kíváncsi, hogy van-e/volt-e olyan szituáció az életében, amikor a zenét segítségül hívta.

- **Mikor hívom segítségül?... '92 decemberében egyik percről a másikra az édesapám meghalt. Vigasztalhatatlan voltam. Nem tudom, mennyi idő telt el ebben a vigasztalhatatlan állapotban, mikor testvéremék édesanyja azt mondta telefonon, hogy miért nem hallgatok zenét, mondjuk Bach-ot. Én nem akartam. Attól féltem, ha még Bach sem segít, akkor semmi. Szóval, féltem a csalódástól. De aztán minden mindegy, és különben sem érdekel semmi, bekapcsoltam az akkor még egyetlen Bach lemezemet, a *Motettákat*, és a *Fürchte dich nicht*²⁰ motettánál tényleg csoda történt. Valahogy megvigasztalódtam. Nem tudom elmondani, de tényleg.**

Aztán második voltam a Zeneakadémián, Haydn-ból vizsgára készültem, körülöttem mindenki beteg volt, mindenhol csak a szomorúság, vagy a szorongás volt, vagy halál közeli gondolatok néha. Mint most is, csak fülhallgatóval hallgattam mindent. A

¹⁸ *Mégis. Találkozás Kemény Ágnessel* (Nagy László-Horváth Tamás-Dörflinger László dokumentum műsora.) MTVA, 2015, 18' <http://www.mediaklikk.hu/video/megis-talalkozas-kemeny-agnessel>

¹⁹ Remenyik Sándortól a Csipkebokor és a Gyógyíts meg! című versek.

²⁰ *Fürchte dich nicht*: „Ne félj!”

Teremtést és az Évszakokat vettük. Kivettem a Zeneakadémia könyvtárából a partitúrát, és hallgattam, követtem. És az *Évszakok* – nem is a *Teremtés*, ami tényleg a *Bibliából* van –, az *Évszakok*, a tavasz vége. Úgy van, hogy a Hanna meg a Lukács adogatják egymásnak az örömet, pezsdülnek a vizek, élnek a halak, fakadnak a rügyek, énekelnek a madarak, stb... És akkor jön a Simon gazda, és elkezd, hogy mindez az örökkévaló, mindenható, jóságos Istennek köszönhető, és jött az a hatalmas kórus, de már ahogy eleve odáig eljutsz.

Az a töménytelen sok öröm, és az ember tavasszal készül a vizsgára természetesen, úgyhogy a valóságban is tavasz volt, amit észre sem vettem attól a „fene” nagy bánattól, ami minden irányból torpedózott jóízűen engem. És úgy betöltött mindenestől az öröm, és akkor jött ez az *Ewiger, mächtiger, gütiger Gott!*²¹ és az a gigantikus kórus.

És akkor azt vettem észre, hogy áztatom az iskola partitúráját, mert bőgök, mint az állat. Hat ágyas szobába voltunk, volt itt akkora élet, mint a „fene”, nekem meg a bedugott fülemből ott jött az a kórus, ahol egymás szájából, szívéből kapkodják ki a tavasz összes örömét. És akkor valami olyasmi történt bennem, hogy mi a csuda bajom van? A világ kezdete óta mindig, újra és újra élet van, és az élet az Isten kezében van. Megújul, és soha el nem múlik. És valami olyan mázsa szakadt le a szívemről. Nem tudom elmondani.

Gyanítom, ez nem egy igehirdető zene egyébként, bár én nem tudom, lehet, hogy igen. De valami akkora gigantikus vigasztalás volt, hogy de tényleg, most mi bajom van? Minden az Isten kezében van, és az élet is. Hányszor kipusztulhatott volna ez a világ, és itt vagyunk, és tényleg rügyeznek a fák, és énekelnek a madarak, és süt a Nap, és én Haydnt hallgatok, most mi bajom van?

Vagy a *Fidelio* I. felvonásából a kvartett, amikor ugyanarra a dallamra mindenki a magáét mondja és fuga-szerűen egymás után lépnek be, és ki-ki mondja a magáét. Nincs a világon még egy olyan műfaj, vagy még egy olyan történés, ahol ilyen csodálatosan összhangba úgy vághatnának egymás szavába gyökeresen mást mondva, hogy az ilyen gyönyörűséges legyen. Hogy az harmóniát adjon, hogy mindenki mást mond.

Milyen zenéket szeretek hallgatni? Az Isten mikor épp’ mit ad.

- *A zene, mint gyógyító erő. Lehet ezt így nevezni? Ez itt megmutatkozik? Van egy ilyen szerepe az életünkben – azon kívül, hogy „bőmböltetjük”, s így a külvilágot ki tudjuk zárni?*
- *Én hallottam, hogy a zenének van gyógyító szerepe, és ezt maximálisan elhiszem. Azt tudom, hogy van egy lélekgyógyító*

²¹ *Ewiger, mächtiger, gütiger Gott!*: „Örökkévaló, hatalmas, jóságos Isten!”

ereje is, ezt talán már tapasztaltam, de nem ezért szeretem. Azt tudom, hogy emberformáló ereje van. És ezt az emberformáló, gondolatokat tisztító, rendezett lélekállapotot – nem is tudom, hogy mondjam –, erre tényleg jó. Az összes többiről tudok, és elhiszem. Elhiszem, mert tapasztaltam sok mindent nem avval kapcsolatban, de amivel kapcsolatban tapasztaltam, az összes többit is hitelesíti.

- *Azoknak a történeteknek, amiket meséltél, lehet közülük hozzá, nem?*
- **Lehet. De ott mind a gondolatban történt igazából.**

- *Talán egy eszköz, amely által – tehát közvetetten – eljutsz valamihez?*
- **Az biztos, hogy az Isten kezében eszköz, de hogy nekem mi, azt nem tudom megfogalmazni. Nyilván eszköz is, de nekem az eszköz egy kicsit degradáló szó. Nem találom a megfelelő szót rá. Mint eszköz, nélkülözhetetlen lehet pl.: a tánchoz, de azért... Az Isten kezében egy eszköz lehet, mert ott minden szent. Lehet, hogy a zenére jobban tejelnek a tehenek, és gyorsabban nőnek a virágok – mert állítólag voltak ilyen kísérletek, és ezek is fontosak, és valamit igazolnak abból, hogy tényleg milyen fontos a zene –, de nekem nem ezért fontos, mert kívülről igazolták, hanem azért, mert én megtapasztaltam. És én ebből a világból mérhetetlenül hiányolom a békesség utáni vágyat.**
Mindenki csak a hangulatot szítja, és örül, hogyha szíthat, ahelyett, hogy örülne, hogy ölelhet. A nagyobbik húgom – amikor még kicsi volt –, ott állt az ágyam előtt, és ezt mondta: »Anneaszeeet téged. Szeesd te is! Csak egy kézzel, de szeessél!«²² Látod, ez is egy elfogadás, hogy oké, ő tudja, hogy én kettővel nem tudok szeretni, ő beéri eggyel. Igazából az élet lényege, és az emlékek ilyen abszolút semmi kis epizódoktól lesznek értékesek és gazdagok. És tényleg az ölelés az szerintem hatásfokban vetekedik a zenével, mert abban annyi melegség van, hogy a lelket átfüti, és a bánatodat kiszívja. Valószínűleg egy materiális zene az ölelés, vagy lelki ölelés a zene. Nem tudom, de lehet, hogy rokonok.

Az interjúzást záró találkozásunkkor a Náditündér életében legfontosabb dologról beszélgettünk: Istenről, az ő és Isten kapcsolatáról. Bár a zene mindig különleges szerepet töltött be Náditündér életébe, mégis van, ami efelett és minden más felett helyezkedik el számára: Isten. Az interjú során megtudhattam, hogy tulajdonképpen az Istennel való találkozásában, megtapasztalásában is a zene volt a másik fontos forrása a *Biblia* mellett. Mondhatjuk, hogy maga Bach volt a mestere a zenében és a hitben egyaránt.

²² „Andrea szeret téged. Szeresd te is! Csak egy kézzel, de szeressél!” – gyerek nyelven.

- Nem tudtam én Istenről szinte semmit. Nem nevelkedtem hitben, meg sokat voltam gyerekkórházban. Én nem azért találtam rá, mert beszéltek róla, egyszerűen sok mindent megértettem, amit addig tudtam, de nem értettem. El is fogadtam, mert én egy elfogadó gyerek voltam. Innen tudom, hogy anélkül, hogy tudtam volna róla, biztos, hogy mindig a szívemben élt az Isten.
- *A Máté-passiön keresztül találkoztál a Bibliával?*
- Nem, konkrétan az Újszövetséggel – tulajdonképpen ez volt nekem az aktív találkozásom Jézussal –, mert nálam volt egy *Biblia*, amit az elejétől el kezdtem olvasni. És akkor még nem tudtam, hogy a *Máté-passió* szövege is ugyanabban a könyvben van. Én már túl voltam a vízözönön, és közben hallgattam Bach-ot. Az érdekes volt, amikor rájöttem, hogy a Bach is ugyanerről énekel.
- *Azt olvastam rólad, hogy a 40-es éveidben apáca szerettél volna lenni. Ez minek a hatására alakult ki benned?*
- Ez még a 30-as éveimben volt, a zeneakadémiai éveim alatt. Ez nem egy elhatározás volt, csak egy vágy. Valahogy sejtettem, hogy ez csak az én szívem akarata, és nem az Isten akarata. Nekem igen, itt kell a világban maradnom, és nem elzáródnom. Nem állapotfüggő a boldogság, de a szabadság sem. A boldogságra szabad vagy, ha el tudod engedni azt, hogy szabad akarsz lenni. Én olyan megkötözött vagyok, hogy nem tudom elmondani, de állítom neked, hogy boldog vagyok. A világtól néha kicsit le tudok hangolódni, de amikor úgy visszanézek az elmúlt hat évtizedre... Uram, Isten mi minden megadatott, és tényleg nem az én érdemem.
- *Ezek a gondolatok, történetek nagyon fontosak lehetnek az utókor számára, ún. „Náditündér bölcsességek”.*
- Ez nem a bölcsességem, ez csak az életem. Emögött több, mint hat évtized van, és ezt én mind megéltem. Én nem vagyok ilyen okos egyedül, csak amit megélni adatik, azon elgondolkodom. Ezt bárki megteheti, ez nem személyes kiváltság.
- *Említetted, hogy volt egy olyan vágyad, hogy az életedet, gondolataidat, tapasztalataidat papírra vetnéd. Erről végleg lemondta?*
- Valószínűleg nem mondtam le róla, csak most speciel nem érzem. De ha megadja az Isten, akkor szívesen.

A találkozások összegzése

Náditündér egyszerűen „csak” zenélni szeretett volna, adni. Ebből az egyszerű kívánságból mégis annyi lehetőség tárult elé. Megismerhetett egy olyan fantasztikus embert, tanárnőt, mint Kokas Klára, akivel együtt élhették meg a zene adta ihletett pillanatok. Közösséghez tartozhatott, ahol elfogadták, befogadták. Ahol nem az számított, hogy ki hogy néz ki, milyen háttérrel érkezett, vagy éppen egészséges, ép-e, vagy sem. Két év múlva már a Zeneakadémia vendéghallgatója volt tizenöt éven keresztül, legendás zenetörténészek óráiból nyerve tudást. Közben ezen évek alatt a Zenetudományi Intézetbe járt hetente egy-két alkalommal, ahol az Európa Dallamkatalógus rendszerezésében segédkezett. 1993-ban két alkalommal vezetett műsort a Bartók Rádióban, zenetörténeti előadást tartott, állandó figyelője és hallgatója volt – bár énekelni nem énekelt – a Dobszay László vezette Schola Hungaricának, cikkek jelentek meg tőle folyóiratokban. Pedig ő „csak” zenélni szeretett volna. Mégis, mennyi minden megadatott neki. Mert volt benne akarat, kitartás, hit, remény. Ezek mindenképpen olyan dolgok, amelyeket tanulni érdemes Náditündértől. Nem kell testileg tökéletesnek lenni. Kérni kell, és megadatik.

Az interjúk során szinte minden kérdésemre választ kaptam Náditündértől. Amire mégsem, az azért volt, mert vagy nem tudta a választ, vagy nem emlékezett rá pontosan. Mégis azt gondolom, ahogyan haladtunk az időben, s a közös dolgunkkal – egyre inkább ráhangolódva az emlékekre és egymásra –, mindinkább nem az vált fontossá, hogy hány kérdés van megválaszolva, vagy azt kaptam-e válaszul, amit szerettem volna hallani. Nem kérdésekre kaptam válaszokat, hanem Náditündért kaptam teljes valójában. A tapasztalatait, az élményeit, a gondolatait, a bölcsességeit, a lelkét, a szeretetét. Úgy vélem, nagyon kevés olyan eset van, hogy az interjúalany az egész lényét tudja közvetíteni, átadni. Ehhez idő és bizalom kellett. Hálás vagyok, hogy ez a légkör kialakult, s gördülékenyen haladtunk az elénk táruló cél felé. Fantasztikus érzés olyan embert ismerni, mint Náditündér. Rengeteg bölcsességet kaptam tőle az együtt töltött percek során, s még több útravalót az élet megpróbáltatásainak leküzdéséhez.

A találkozások során láttam egy embert, aki kisgyermekként lebénuult, s aztán semmi emléke nem maradt abból, hogy neki bármilyen testrésze valamikor is képes volt a mozgásra. Mégis küzd az álmaiért, sosem adja fel. Céljai voltak, vannak. Kisebb korában csillagász, vagy óvónő szeretett volna lenni, bár nem lett, de a gyerekeket nagyon szereti, s a csillagos égbolton a mai napig el tud ámulni. Náditündér egykoron olyan szabadidős tevékenységet űzött – többek között –, mint például a hímezés. Verseket olvasott, és tanult meg. Aztán „szerelmes lett” a zenébe. Mikor már lemondott a hangszeres pályafutásáról, szívesen lett volna zenei ismeretterjesztő, zenei népművelő, mint Kroó György, Földes Imre vagy Sárosi Bálint. Ma már nincsenek ilyen vágyai, de ha a lehetőségei engednék, bohócdoctorként járná a kórházakat, hogy beteg

gyerekeknek derút vigyen a hideg és idegen atmoszférába. Hangoskönyvet olvasna fel gyengén látó társainak, és hasonló segítő jócselekedetet vinne végbe.

Minden nehézség és fizikai hátrány ellenére Náditündér mégis hálával telten tekint vissza az elmúlt hat évtizedre, amit eddig megélni adatott neki. Többször elhangzott tőle a következő mondat: „Mindennek ellenére nekem derűs, boldog, gazdag, teljes életem volt.”

Válaszok a kérdésekre a kutatásaim és tapasztalataim összegzése kapcsán

Milyen szerepe lehet a zenének egy ember életében?

A legtöbb ember azért hallgat zenét, mert zavarja a csönd. Kokas Klára szavait használva, mondhatjuk, hogy pótcselekvésként funkcionál legtöbbször életében. A rádióból, televízióból, különböző lejátszókból kiáramló „hangzuhatagot” háttérzajként használják a mindennapokban. Igaz, ezek nem is tartoznak bele a „nagyzenék” csoportjába. A „nagyzenéket” nem lehet félfigyellel hallgatni, másodtevékenységként. Erre tanít a Kokas-pedagógia is. Milyen az, amikor teljesen átadjuk magunkat a zenének, s hagyjuk, hogy dolgozzon bennünk, repítse messzire a fantáziánkat, nyúljon mélyre a lelkünkben, indítson érzelmeket bennünk. Erre legalkalmasabb az élőzene akár egy hangverseny teremben, akár egy templomban, akár egy osztályteremben csoportos éneklés közben. Vagy mint Náditündér életében telefonszámok, rendszámok szolmizálása közben.

S hogy milyen szerepe lehet az életünkben? Lényegtelen, vagy hasznos, de nem elengedhetetlenül fontos dolog? Esetleg olyan alapvető lételem, mint az evés? Olyan természetes dolog, mint a sötétedés és világosodás, ahogyan Náditündér megéli? Olyan eszköz, mankó, vagy út, amelynek segítségével előbb-utóbb rátalálhatunk a célunkra, vagy olyan felfedezésre, amely aztán gyökeresen megváltoztatja az életünket? Náditündér számára ezeket mind jelentette. És nem azért fontos számára a zene, mert külsőleg bizonyították a gyógyító hatását, hanem mert saját maga tapasztalta a pozitív hatását. Ezek a hatások az interjúkban mind kikristályosodtak. Törekedjünk arra, hogy hasonló élményeket élhessünk át a zene segítségével!

Hogyan mutatkozhat meg a zene gyógyító ereje? Lehet-e ezt így nevezni?

Erről a kérdésről Náditündér a következőképp vélekedik: nem gyógyít, de segít túljutni a nehézségeken. Erre több példát is említett az interjúk során. Van úgy, hogy az ember nem talál vigaszt, ezért segítség után folyamodik, de nincs más, mint egy doboznyi lemez, amelyen a vigasztaló szavak, hangok megoldásként rejtőznek.

Ha a zenét gyógyító erőnek nevezzük, mindenképpen a lélekgyógyító hatását kell kiemelni. Lélekgyógyító, lélektisztító, lélekformáló és ugyanakkor

emberformáló. Hozzá kell tennem, hogy ezekben az esetekben csak a „tisztá zenéről” beszélek, amit Kokas Klára használt a foglalkozásain, vagy amiket Náditündér említett a beszélgetéseinkben.

A zenének közösség kovácsoló hatása is van. Összeköti a gyerekeket, embereket fizikai állapotuktól függetlenül. Miket tanulhatunk általa? Lelkünk legbelsőbb bugyrainak felfedezését, emocionális fejlődést, amely egy egészséges ember kialakulásának alapfeltétele. Hogyan lehetséges ez? Ahogyan Náditündér mondta: a zene lelki ölelés, az ölelés pedig materiális zene, hiszen mindkettő a lelket átfűti, a bánatot viszont kiszívja.

Hogyan jelenik meg a zene a Kokas-pedagógiában?

A zene az egyik alapkőve a Kokas-pedagógiának, mégis közvetítő funkciója van főként. Hiszen míg a zenét hallgatjuk, és teljes figyelemmel vagyunk iránta, közben teljes figyelemmel vagyunk magunk és társaink iránt is. Közvetíti gondolatainkat, érzéseinket. A zene hatására mozgok úgy, ahogy mozgok, a zene hatására alakul ki bennem, vagy bennünk éppen az a dráma, vagy az a festmény, rajz, amit a foglalkozás végére produkálunk. Minden alkotás a zene végeredménye. De nem csak a kézzel fogható alkotások, vagy a percek alatt kialakult történetek, hanem mindaz, ami ezeken túlmutat. Önmagunk felfedezése.

Milyen hatással van/volt a módszer Kokas Klára tanítványaira, ha fogytékossággal élő, ill. konkrétan Náditündérre?

Náditündér azért kezdett el a Kokas foglalkozásokra járni, hogy a zene és zenélés iránti vágyát beteljesítse. Akkor még nem tudhatta, hogy sokkal többet fog kapni itt, mint tiszta zenét, zenével való kapcsolatot, zenei élményt. Egész életében mindössze fél évet járt iskolába. Nem volt közösségben gyerekként, nem tanulhatta meg az együtt dolgozást, a közös alkotást, a közösségi élményeket nem tapasztalhatta meg. Ezekkel mind a Kokas foglalkozások alkalmával találkozott, amelyek addig ismeretlenek voltak számára.

Megtapasztalhatta a csöndet, amely addig is fontos volt számára, de így nem fogalmazódott meg benne. Összhangot a zenével és embertársaival. S a legfontosabbak, amelyek nem tartoznak szorosan a zenéhez, mégis annak segítségével élhette át: a figyelmet, egymásra figyelést, az elfogadást, befogadást, a közösségi élet adta lehetőségeket, a közös alkotás örömét, a szeretetet és a reményt.

Hol fejlődött ki az emocionális intelligenciája? Kezdetben otthon a négy fal között bezárva magányosan. De mégsem egyedül, hiszen ott volt Bach, Mozart, Schubert, akik vele voltak, ha másképp nem is, de a fekete lemezekon a zenéik által, amelyek gondolatokat, érzelmeket váltottak ki belőle. Az érzelmi fejlődésünkhöz az kell, hogy odafigyelve hallgassuk a zenét, és hagyjuk, hogy fantáziánk és érzelmeink felszabaduljanak, engedjük, hogy formáljanak, munkálkodjanak bennünk a hangok.

A másik nagy állomás, ahol érzelmi gazdagságot kapott, az egy-egy Kokas foglalkozás volt. Náditündér szerint mindezt itt tanulta meg, de nem csak ő, hanem a gyerekek mind, akik részt vettek a foglalkozásokon. Ezek az alapvető viselkedést befolyásoló attitűdök olyan folyamatokat indítanak el az emberben, amiktől az egész lényé formálódik, átalakul. Náditündér erre gondolhatott, amikor a zenét lélekformáló, emberformáló erőként nevezte meg.

Mit tanulhatok Náditündér esetéből a zenei nevelésről, a zenebefogadás jelentőségéről, mint zenetanár?

A zenetanár építőmunkás és orvos egyben. Ő is épít, bár nem házat, ő is gyógyít, de nem testet, hanem a gyermekek lelkét. A végeredménynek nem lehet tudni a határidejét, mert végeredmény sincs. Életünk végéig kell formálnunk a lelkünket. Ebben segít nekünk a muzsika. Náditündérnek ez volt az egyetlen támasza gyermekként a kórházi időkben és az otthoni magányban. Míg egy fizikailag egészséges gyermek kifut az udvarra játszani, vagy biciklire pattan és „kitekeri” magából a fájdalmat, ami nyomja a lelkét, addig mit tud tenni egy gyermek, aki egy székhez van kötözve? Nem tud elszaladni a problémák elől. Csak várni tud, hogy az idő elrendezze, vagy segítséget tud kérni. De honnan, ha az ember már nem elég ehhez. Más forrást kell találni. Náditündérnek a zene volt az a forrása, ahonnan energiát, vigaszt meríthetett.

A zenének ezt a varázsát kell közvetítenünk nekünk, zenetanároknak a befogadók felé, legyenek azok gyermekek, vagy felnőttek. Hogy miért fontos tiszta zenét hallgatni? Mert az jó nekünk. Miért jó? Mert lelket tisztít, embert formál, tehát a javunkat szolgálja.

Fontos, hogy zenetanárként törekedjünk arra, hogy olyan katarzisz élményekkel tudjuk gazdagítani tanítványainkat, mint amilyen élményeket Náditündér szívhatott magába a Kokas foglalkozások során. Nem az a cél, hogy mindenkiből professzionális muzsikussá váljon, hanem hogy a zene a formáló-, befolyásoló ereje által segítse rá arra az útra, ami neki van rendelve. Ehhez nagyon fontos, hogy tanárként a gyermekeket egyénenként figyeljük, és minél hamarabb megtaláljuk a lelkük felé vezető utat.

Hiszem, hogy a zene és hatásai – főként a közös alkotás, amely a Kokas-pedagógiában elengedhetetlen és jelen van – segítik, serkentik, fejlesztik sérült embertársainkat. Náditündér meg tapasztalásaiból olyan fontos következtetéseket vonhattam le, amelyek később segítségül lehetnek pedagógusi pályafutásom során. Többek közt, hogyha olyan élethelyzet alakul ki, hogy fizikailag sérült gyermeket kell bevonnom egy ének órába, közös produktum létrehozásába.

Újabb kérdések merültek fel bennem eme felvetődött kérdésem megválaszolásakor.

Milyen hatással voltak rám az elmúlt évben eltöltött találkozások Náditündérrel?

Mi változott meg a zenéhez való viszonyulásomban, tanári attitűdömben?

Ha Náditündér azt állította, hogy a Klári néni megismerése nélkül az egész Kemény Ágnes más lenne, akkor én is mondhatom, hogy Náditündér megismerése nélkül az egész Guncz Nóra más lenne.

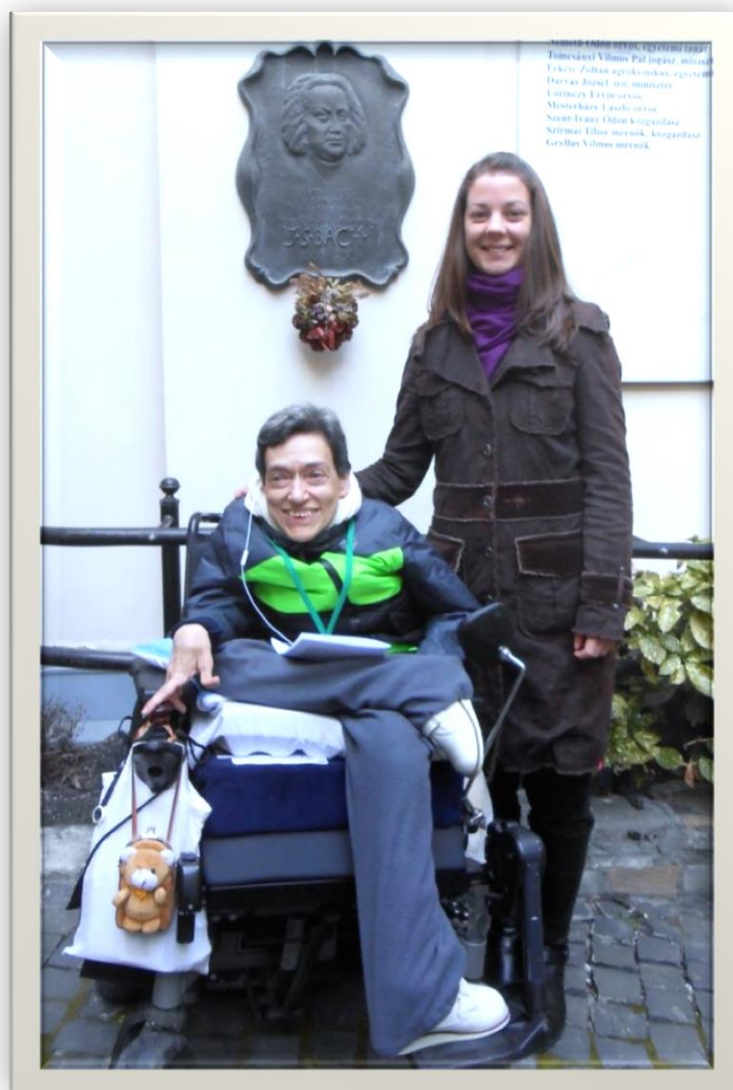
A legfontosabb, hogy kaptam egy lelki társat a személyében, és nem csak azonos zenei közegben élünk, hanem lelki, hitbeli közösséget is alkotunk. Amint írtam, nem válaszokat, interjút kaptam, hanem lelket kaptam, Náditündér egész lényét. Azt gondolom, hogy jóval többet, mint amire számítottam, vagy célul kitűztem.

A tapasztalatok, élmények, bölcsességek, amiket megosztott velem, minden bizonnyal meghatározók lesznek életem végéig, mind magánemberként, mind pedig szakmai – tanári – attitűdöm tekintetében.

Célom, hogy dolgozatomon keresztül minél több ember megismerje Náditündér példaértékű életét, amit méltán nevezhetünk élő tanúbizonyságnak.

Ahogy ő is mondotta:

„Eszembe jutott, hogy lehet, hogy azért kell nekem kint élni a világban, hogy tanúbizonyságot tegyek arról, hogy a boldogság nem állapot- és nem helyzetfüggő, hanem lélektüggő és kegyelem.”

3. kép: Náditündérrel a Deák téri evangélikus templom udvarán
(Kemény Ágnes és Guncz Nóra, 2015.)²³

Guncz Nóra dolgozatából különleges dolgokat tudhatunk meg Kemény Ágnesről „aki a Kokas-pedagógia egyik emblemikus alakja, a Zeneakadémia másfél évtizedig tartó vendéghallgatója, és mindannyiunk számára egy élő tanúbizonyság mind kitartásában, mind pedig optimizmusában.”²⁴ **Kemény Ágnes, Náditündér megmutatja nekünk, hogy a lelki, szellemi teljesség független a test fizikai megjelenésétől. E lelki gazdagsághoz a „nagy zenéken” keresztül felemelő út vezet, amely életerőt adhat bármely körülményben.**

²³ A fotót Teveli Dóra készítette.

²⁴ Guncz Nóra: Náditündér. Figaro Magazin, 2015 május-júniusi szám, HU ISSN - 2061-1552 (megjelenés alatt)

Szakirodalom

- GUNCZ Nóra: Kokas Klára pedagógiája egy emberi történetben. Esetfeldolgozás - a zene Náditündér életében. MA szakdolgozat. (Konzulens, vezető tanár: Dr. Deszpót Gabriella) LFZE, 2015, Budapest. 45
- GUNCZ Nóra: Náditündér. Figaro Magazin, 2015 május-júniusi szám, HU ISSN - 2061-1552 *(megjelenés alatt)*
- KEMÉNY Ágnes: „Kánon” – Keresztény szemmel, Evangélikus Élet 2003/7, Magyarországi Evangélikus Egyház, Budapest.
<http://zope.lutheran.hu/ujsagok/evelet/archivum/2003/7/112> (2015. 04. 27)
- KOKAS Klára – VÉKONY Katalin – RIEGER Attila – MIHOLA Péter – KUSZKÓ Anett – DESZPOT Gabriella (szerk.): „Zenében talált világ”, Kokas Klára filmjeiből készült válogatás a szerző magyarázó szövegével. Tematikus filmgyűjtemény sorozat (4 DVD és kísérlőkönyve), Kokas Klára AgapeZene-Életöröm Alapítvány, Budapest, 2013.
- KOKAS Klára: A zene felemeli a kezeimet, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.
- MARTON DÉVÉNYI Éva: „Nádi tündér” (sic!), Fordulópont 2010/2, 12. évf. 48. sz., ISSN: 1585-2474, Pont Kiadó, Budapest, 65-80. www.fordulopont.hu/index.php (ennek rövidített változata, de képpel: „Érted vagyok” (Exodus 3,14) (XXII. évf. 1.) 125. szám, megjelent: 2011. február (22./1.) p.: 20-24. <http://www.ertedvagyok.hu/>)
- NAGY László – HORVÁTH Tamás – DÖRFLINGER László: *Mégis. Találkozás Kemény Ágnessel*. Portréfilm. MTVA, 2015, 18’ <http://www.mediaklikk.hu/video/megis-talalkozas-kemeny-agnessel>